

TO WALK ABOUT

Justine Sleurs

Masterproef interieurarchitectuur
On continuity and identity
The post-school Nepal
KULeuven, campus Sint-Lucas Gent
Begeleiders:
Klaas Vanslebrouck
Hilde Bouchez
Tom Callebout

A POST-SCHOOL IN NEPAL

To walk about

1. veldwerk
2. literatuur en referenties
3. ontwerpmatig onderzoek
4. eindproject

1 INLEIDING:

1.1 WAT IS EEN POSTSCHOOL?

Het begrip post-school¹ is afkomstig van het begrip post- kolonialisme. Dit wijst op de tijd na het kolonialisme, waarbij de identiteit van culturen verloren ging door een overheersing van het Westen. Het Westen blijft de wereld als een bron van grondstoffen zien, die ten dienste staat van kennis en vooruitgang.² Omwille van de invloed dat het westerse globalisme³ heeft op culturen in Nepal, dreigt ook hun identiteit verloren te gaan. Door de globaliserende economie zijn de waarden van de mensen uit Makwanpur (Nepal) aan het veranderen. Kinderen willen niets meer leren over hun traditionele cultuur. Ze willen Engels studeren om later geld te kunnen verdienen.

Ook Laurie Lane Zucker⁴ stelt dat het globalisme een enorme druk uitoefent op culturen en tradities. Sterker nog, de mens lijdt door de globalisering. "In een steeds meer geglobaliseerde wereld is er vaak druk om gemeenschappen en regio's ondergeschikt te maken aan de dominante economische modellen. Hun lokale culturele identiteit, tradities en geschiedenis worden gedevalueerd. Biodiversiteit / habitatverlies en uitputting van de aquifer worden wijdverspreid en acuut. Dergelijke druk verergert vaak de problemen door niet-duurzame patronen van consumptie en landgebruik aan te moedigen, en door familiale en gemeenschapsrelaties die diep verweven zijn met de lokale omgeving te verzwakken. Gemeenschappen worden minder veerkrachtig en zijn minder in staat om om te gaan met de dislocaties die globalisering en ecologische achteruitgang teweegbrengen. De gezondheid van een mens - menselijk en meer dan menselijk - lijdt."

Sinds de laatste 50-60 jaar verliest het dorp alsmear meer kennis over hun natuurlijke omgeving. Een post-school maakt Makwanpur terug bewust van hun traditie en identiteit en dit met een toekomst gerichte visie. Volgens Sōetsu Yanagi⁵, is de traditie de accumulatie van eeuwenoude wijsheid. De school zal dus een plek worden voor de transmissie van eeuwenoude wijsheid.

Hoe ontwerp je een school die door lokale materialiteit een plek wordt voor mentaliteitsverandering en transmissie van traditionele kennis?

1.2 TWEE-SPORENSLAG

Enerzijds moeten moderne elementen aan het ontwerp toegevoegd worden die de fierheid als wereldburgers moeten bewerkstelligen en anderzijds moeten ook traditionele kenmerken geïnjecteerd worden in zowel de vormgeving als in het schoolprogramma.

In de film *schooling the world*⁶ legt men het onderscheid uit tussen traditioneel en modern. Een traditionele school leert men alles over de bodem, hun taal, hun voorouders... Nadat ze de school verlaten weten ze hoe ze moeten overleven. In moderne scholen halen ze de kinderen uit hun natuur en gaat alles om moderne producten. Het woord moderniteit moet losgekoppeld worden van vooruitgang. Vooruitgang heeft iedereen nodig, maar dat wilt niet zeggen dat iedereen, net zoals het westen, modern moet gaan leven. Deze 2 begrippen worden vaak verward in Nepal. Ze gaan moderne gebouwen bouwen als teken van vooruitgang terwijl ze door enkel het installeren van zonnepanelen een grotere vooruitgang tegemoet gaan dan ons. Uit onze fouten moet geleerd worden.

In de tekst 'Tradition and modernity, The feasibility of regional Architecture in Post-Modern Society' (1988) van Juhani Pallasmaa⁷, worden deze begrippen toegepast op architectuur. "Traditie heeft een wijde betekenis. Het kan niet geërfd worden en als je het wil moet je ervoor werken. Het omvat in de eerste plaats het historische gevoel en het historische gevoel omvat een kijk, niet enkel op het verleden maar ook een kijk op het heden. Iemand die traditioneel te werk gaat is zich dus bewust van zijn plaats in tijd en zijn eigen tijdelijkheid."

Traditionele cultuur kan niet gezien worden als iets statisch, maar is een dynamische cultuur. Deze visie hebben zowel Rix Pinxten⁸ als Willem Frijhof⁹.

Pinxten Rik stelt dat noch de natuur, noch de geschiedenis statisch te denken zijn, en de mens is bij uitstek de soort gebleken die natuur en eigen verleden vormt en vervormt. “Doordat de levens- en wereldervaring van mensen noodzakelijk verschillen, zal wat aangeleerd wordt door de leerling noodzakelijk meer of minder ‘anders’ begrepen worden dan wat de leraar meent te transfereren.” Omdat het verschil tussen de westerse cultuur en de cultuur van Makwanpur zo groot is, is het duidelijk dat ons leerstrategie daar helemaal niet de juiste manier is van onderwijzen. In deze traditie is de buitenschoolse kennis, inclusief ook de structuur van de eigen taal, niet aansluitend op de basisinzichten en afspraken die ‘onze’ schoolonderwerpen hanteert.

Voor Frijhof¹⁰ ligt de dynamiek vooral in het kamp van het immaterieel erfgoed. “Immaterieel erfgoed zoals verhalen, ervaringsvormen, geloofsartikelen of normen, constitueert zich namelijk in de act van overdracht zelf. Het bestaat niet zinnig buiten die overdracht binnen een concrete gemeenschap. Erfgoedbehoud wordt dan vóór alles gezien als een proces van betekenisgeving dat zijn naspeurbare weerslag vindt in (culturele) identiteit.” Ook over moderne cultuur heeft hij een mening klaar. Hij spreekt van een eerste en een tweede modernisme, verschillend door mentale factoren en een nieuwe betekenis van cultuur. Het eerste modernisme was een utopie, ideaal, zuiver en een demagogische beweging. De tweede baseert zich op een realistische kijk op cultuur, niet geleid door illusies.

Deze twee termen worden door verschillende culturen anders geïnterpreteerd. In Nepal staat moderniteit voor rijkdom en het traditionele voor arm, terwijl het westen het traditionele net als pure schoonheid ziet. Door het gebruiken van hun materialen kunnen we duidelijk maken dat het westerse dit helemaal niet als arm bestempeld. Het is goed om mensen meer kennis te willen geven maar dit mag niet resulteren in het moderne. Het moet afwisselen met het traditionele. Dit creëert verschillende mensen, verschillende geloofssystemen en verschillende ideologieën.

2. VELDWERK

Na één week te verblijven in het dorp Makwanpur, zijn er vier positieve dingen bijgebleven: de paden, de traditionele ambachten, de traditionele landbouwkennis en de niveaus van zowel de bergen als in de huizen. Deze punten staan centraal in het ontwerp.

2.1 PADEN

De school bevindt zich op een strategische plaats. Verschillende paden komen daar samen. Deze strategische plaats wordt nog niet benut. De uitstraling van het schoolgebouw heeft geen sociale status, terwijl dit juist een landmark van het dorp moet worden. Er mist een trots en een sterke connectie met de school.

Het netwerk van paden rond de school en in het dorp verbinden de verschillende clusters en huizen in het dorp. Sterker nog, ze lopen door de privé-eigendommen. Dit maakt naast de mooie aardewegen, het netwerk van paden nog mooier. Elk huis is een plaats van samenkomen.

Foto van de omgeving
Door Justine Sleurs

Door het aanleggen van een nieuwe weg door de school dreigt er gevaar voor de lokale cultuur en traditie. De nieuwe weg zal de verbinding met de stad gemakkelijker maken. Dit heeft zowel een negatief als een positief effect. Het dorp zal te maken krijgen met moderne producten uit de stad waardoor de lokale cultuur en traditie verloren dreigt te gaan. Daarnaast zal men op het schoolterrein last krijgen van overtollig stof en geluid.

Daarentegen zal het dorp economisch welvarender worden door de kans op handel. Er is zicht op vooruitgang. Merk hier op dat het woord vooruitgang wordt gebruikt en niet 'moderniteit' zoals uitgelegd bij het punt 'tweesporenslag'.

De noodzaak is dus dat men deze positieve eigenschappen van de nieuwe weg behoudt zonder het verliezen van cultuur en traditie.

2.2 TRADITIONELE LANDBOUWKENNIS

In een traditionele school leert men alles over de bodem, hun taal, hun voorouders... Nadat ze de school verlaten weten ze hoe ze moeten overleven.

De traditionele landbouwkennis is nog heel levendig in het dorp maar omdat ze modern willen worden dreigt men deze kennis te verliezen. Ze gaan studeren, vinden nadien geen werk maar hebben ook geen weet meer hoe ze moeten leven op het veld. Ze zijn verloren.

Daarom is het belangrijk om de traditionele landbouwkennis in leven te houden. Deze traditionele landbouwkennis houdt in: de kennis van het drogen van stro, het maken en onderhouden van rijstvelden, het planten en verzorgen van groenten. Het maken van medicijnen op basis van planten, is aan het uitsterven. In het dorp is nog één medicijnman aanwezig. Als deze man sterft, gaat de kennis verloren. Nepal heeft ook een levendige cultuur op basis van verhalen achter de planten. Elke plant heeft zijn eigen verhaal en eigen handleiding.

2.3 TRADITIONELE AMBACHTEN

Ook elke ambacht heeft een eigen handleiding. Het proces achter de ambacht wordt doorgegeven van generatie op generatie. De schoonheid daarvan valt op als je de huizen bekijkt. Eerst en vooral is het leren van de huisjes een ambacht op zich waar een proces van onderhouden achter schuil gaat. Daarnaast ligt het huis vol met geweven matjes in verschillende vormen en groottes, traditionele geweven stoelen, gevlochten manden... Het dorp telt maar enkele schrijnwerkers, die helpen om nieuwe huizen te bouwen.

2.4 NIVEAUS

De grens tussen publiek en privé is heel klein. Dat merk je aan de paden die door de privé eigendommen lopen. Door de peti word het huis toch iets meer privé dan de buitenruimte omdat je hier een trap op moet. De peti wordt ook gebruikt als een element om samen te zitten en om te schuilen voor de zon en de regen, waardoor de bezoekers eigenlijk niet naar binnen moeten. De tweede verdieping was nog meer privé omdat men dan echt een trap op moet.

Dit doet zich ook voor in de bergen. Onderaan de berg zijn de valleien drukker bezet door een betere bereikbaarheid en betere weersomstandigheden. Hoe meer je stijgt, hoe geïsoleerder de dorpen zijn.

Ondanks dat alles heel publiek is, zijn er dus toch gradaties van meer private ruimtes.

3. LITERATUUR ONDERZOEK

3.1 NETWERK VAN PADEN EN EDUCATIE: PLACE BASED-LEARNING

Place-Based education (PBE) is een benadering van leren die gebruik maakt van geografie om authenticiteit te creëren en zinvol en boeiend te leren voor studenten. Volgens het 'Centre for Place-Based Learning en Community Engagement'¹¹ wordt place based-learning aangewezen als een meeslepende leerervaring die "studenten plaatst in lokaal erfgoed, culturen, landschappen, kansen en ervaringen, en deze gebruikt als de fundering voor de studie van taalkunsten, wiskunde, sociale wetenschappen, wetenschappen en andere vakken in het curriculum."

Volgens pedagoog van 'The Orion Society', Laurie Lane Zucker¹², die het begrip place based-learning heeft geïntroduceerd: "Plaatsonderwijs kan worden gekarakteriseerd als de pedagogiek van de gemeenschap, de herintegratie van het individu in haar geboorteplaats en het herstel van de essentiële banden tussen een persoon en haar plaats. Plaatsgericht onderwijs daagt de betekenis van onderwijs uit door schijnbaar eenvoudige vragen te stellen : Waar ben ik? Wat is de aard van deze plek? Wat ondersteunt deze community? Het gebruikt vaak een proces van hervertellen, waarbij studenten worden gevraagd creatief te reageren op verhalen over hun eigen grond, zodat ze na verloop van tijd in staat zijn om zich te positioneren, op een creatieve en feitelijke manier, binnen het continuüm van natuur en cultuur op die plaats, ze worden een deel van de gemeenschap, eerder dan een passieve waarnemer ervan."

De school in Nepal moet vanuit de eigen lokale middelen en tradities worden opgebouwd om zo verbonden te blijven met de natuur en de gemeenschap. Momenteel zitten de kinderen in de het dorp aan hun banken gekluisterd. Er wordt nauwelijks moeite gedaan om tijdens de les met de kinderen naar buiten te trekken.

Daarnaast heeft Lane Zucker¹³ ook commentaar op de moderne schoolsystemen. "Scholen en andere onderwijsinstellingen kunnen en moeten een centrale rol spelen in dit proces, maar dat doen ze grotendeels niet. Ze hebben inderdaad vaak aan het probleem bijgedragen door jongeren op te leiden, in de woorden van David Orr, 'mobiel, rootless en autistisch naar hun plaatsen.' Een belangrijke transformatie van het onderwijs zou kunnen beginnen met de moeite om te leren hoe gebeurtenissen en processen dicht bij huis betrekking hebben op regionale, nationale en mondiale krachten en gebeurtenissen, wat leidt tot een nieuw begrip van ecologisch rentmeesterschap en gemeenschap, van een verlicht localisme - een lokale / mondiale dialectiek die gevoelig is voor bredere ecologische en sociale relaties op hetzelfde moment dat het het gevoel van gemeenschap en land versterkt en verdiept."

Om dit gevoel van gemeenschap en land te versterken worden lessen al wandelend gegeven. De omgeving rond de plek leent zich daar perfect toe door de paden door de natuur. Onderweg kunnen de kinderen leren over gevolgen van aardbevingen, aardverschuivingen, wiskunde... Daarnaast wordt er bij verschillende gezinnen thuis gestopt voor het leren van de ambacht van dat gezin. Zo zal een schrijnwerker de kinderen aanleren hoe huizen gebouwd worden.

Door ook een klas te ontwerpen op de schoolsite waar de community samen kan komen, is er een constante wisselwerking van community naar school en school naar community. Het geëngageerde dorp krijgt in de plaats van het lesgeven kans op de verkoop van hun producten in een klas bedoeld voor de verkoop van traditionele producten aan gebruikers van de nieuwe weg.

Daarnaast wordt de peti voor het huis van de geëngageerde uitgebreid met een zitruimte voor het geven van de les en een fruitboom als geschenk.

3.2 IMMATERIEEL EN MATERIEEL CULTUREEL ERFGOED

“Wanneer het gaat over die aspecten van het menselijke bestaan en van de realiteitsbeleving die geheel of in grote mate aangeleerd worden, dan hebben we het over ‘culturele’ aspecten of dimensies. Anders gezegd, alles wat te maken heeft met betekenisgeving en betekenisoverdracht valt onder de categorie van het ‘culturele’.” Dit vertelt Rix Pinxten omtrent het ‘culturele’¹⁴ in de essay ‘Immaterieel erfgoed tussen identiteit en interculturaliteit.’

Cultuur geeft een betekenis aan dingen en ook de manier van hoe die betekenis doorgegeven wordt is cultuur. Culturele betekenis heeft vooral te maken met een verbondenheid met de dingen rondom ons. Van zodra deze verbondenheid wegvalt, valt ook een stuk van hun cultuur weg waardoor men zichzelf doorheen de tijd, stuk bij stuk verliest.

Het mentale of het immateriële gaat vaak vooraf aan het materiële. In deze studie zal het materiële de architectuur zijn, waarmee men de cultuur terug wil aanwakkeren en ze daar ook bewust van wil maken.

Uit de brochure over immaterieel cultureel erfgoed van de organisatie van de Verenigde Naties voor onderwijs, wetenschap en cultuur¹⁵: ‘De UNESCO conventie betreffende de Borging van het Immaterieel Cultureel Erfgoed deelt immaterieel cultureel erfgoed op in vijf domeinen: orale tradities en uitingen, met inbegrip van taal als drager van immaterieel erfgoed; podiumkunsten; sociale gebruiken, rituelen en festiviteiten; kennis en kunde op het vlak van de natuur en het universum; traditioneel vakmanschap. Immaterieel cultureel erfgoed wordt doorgegeven van generatie op generatie en wordt voortdurend vernieuwd door gemeenschappen en groepen. Het geeft hen een gevoel van identiteit en continuïteit en bevordert het respect voor culturele diversiteit en menselijke creativiteit.’

Om immaterieel erfgoed in leven te houden, moet het relevant blijven voor een cultuur, moet het regelmatig worden beoefend in gemeenschappen en tussen generaties. De betrokken gemeenschappen moeten een wezenlijke rol spelen bij de identificatie en omschrijving van immaterieel cultureel erfgoed: zij bepalen uiteindelijk welke elementen deel uitmaken van hun cultureel erfgoed.’

In dit ontwerp wordt gefocust op kennis en kunde op het vlak van de natuur en het universum en traditioneel vakmanschap.

3.3 TRADITIONELE LANDBOUWKENNIS EN EDUCATIE

Helaas heeft de moderne samenleving steeds meer barrières opgeworpen voor het contact van kinderen met de natuur. Ook het dorp in Nepal riskeert zich minder verbonden te voelen met de natuur als ze op dezelfde manier blijven lesgeven.

Een eerste stap is om de natuurlijke wereld te zien als meer dan een onnodige voorziening, volgens Barbara Kiser¹⁶, schrijfster bij ‘nature’. “Het ervaren ervan is een daad van diepgaand eigenbelang, een bewaker tegen een toekomst die de duurzaamheid van onze soort op de lange termijn niet als de meest voor de hand liggende bedreigingen van armoede en ziekte beschouwt.”

De natuur mag niet gezien worden als een onuitputtende bron. De planten in het dorp worden gebruikt voor medicijnen, eten, bouw materiaal, kleur, cultuur, geloof... Daarvoor moet zorg gedragen worden om door te geven aan verdere generaties, enerzijds zodat zij kunnen overleven en anderzijds zodat de culturele verhalen en gebruiken achter de natuur gekoesterd blijven.

Sociaal-ecoloog Stephen keldert¹⁷ ziet de natuur als een onovertroffen leeromgeving: “Een weiland of kust is een meeslepende ervaring die het hele kind lichamelijk, sociaal, cognitief en emotioneel aanspreekt en uitdaagt. Complex en onverwacht, een drama van regen, wind, vliegende vogels, kletterende modder en vallende bladeren, de natuur wekt nieuwsgierigheid, zelfs als het een arena voor gratis spel biedt - zowel aangrijpend detail en verre horizonten.

De kinderen in Nepal leven momenteel nog in grote harmonie met de natuur. Deze harmonie komt tot uiting in het gebouw door geweven bamboeschermen. Deze zorgen voor een grote openheid naar buiten toe en versterken verschillende zichten. Zo zijn de schermen die uitkijken op een prachtig gebergte veel minder dicht bovenaan.

De materialisatie van de school is opgebouwd uit natuurlijke materialen zoals bamboe en salhout, met uitzondering van het dak.

Door een landbouwklas met moestuin kunnen de kinderen leren hoe ze met de planten moeten omgaan. De moestuin wordt een gemeenschappelijk doel waar ze met de hulp van leerkrachten of ouders zelf het roer in handen houden. Elk kind kan verantwoordelijk gesteld worden voor zijn eigen plant. De verhalen bij de planten worden verteld in de storytellingklas. Daar wordt de groei van een zaad naar een plant opgevolgd.

3.4 TRADITIONELE AMBACHTEN EN EDUCATIE

Het dorp in Nepal heeft een rijkelijke cultuur van ambachten. Lucie-Smith¹⁸ stelt dat zogenaamde ‘ambachten’ en ‘ambachtelijke tradities’ niet alleen manifestaties zijn van culturen, ze helpen ze vaak ook te definiëren. Uit een onderzoek van Sirpa Kokko en Patrick Dillon¹⁹: “Ambachten zijn niet enkel artefacten die door mensen worden gemaakt, maar ook de vaardigheid en het proces achter het artefact. Meestal worden ze gemaakt uit de primaire bronnen van hun lokale omgeving (bijvoorbeeld mineralen, plantaardige materialen, dierlijke materialen). De artefacten hebben over het algemeen praktische bruikbaarheid en / of decoratieve eigenschappen.” Het belemen van een muur, het weven van matten en andere gebruiksvoorwerpen zijn voorbeelden van ambachtelijke voorwerpen. “Ambachtstradities omvatten de vaardigheden die nodig zijn om de artefacten en de levensstijlen in verband te brengen met de uitdrukking van die vaardigheden, inclusief de manieren waarop de vaardigheden van generatie op generatie worden doorgegeven (Dormer 1997a; Greenhalgh 1997; Ihatsu 2002; Lucie-Smith 1981).”

De ambachten op de school worden vooral aangeleerd op verplaatsing. Bij ambachten gaat het om het doorgeven van een proces van generatie op generatie. Het is dan ook de bedoeling dat de oudere generatie van het dorp zelf de kans krijgt om dit doen. Nadien zullen de gemaakte producten tentoongesteld worden op de markt en gebruikt worden voor de bouw van de school. De kinderen kunnen hun zelfgemaakte producten zoals een matje herkennen in de windschermen, het dak, en het meubilair. Hiermee wordt de connectie tussen school en dorp versterkt.

4. ONTWERPMATIG ONDERZOEK

Het ontwerpmatig onderzoeken is een manier waarbij je onderzoekt door steeds af te wisselen tussen denken, onderzoeken en doen. In dit ontwerp werd gedacht aan het veldwerk door terug te kijken naar foto's en nota's. Deze dingen werden getoetst aan literatuur onderzoek om nadien te 'doen' aan de hand van maquettes en tekeningen. Dit onderzoek vertrok vanuit een utopie om nadien iedere week realistischer te worden tot het finale ontwerp.

Doorheen het ontwerpmatig onderzoek zijn nieuwe parameters ontstaan zoals niveauverschillen en de schoonheid van de paden. Deze nieuwe parameters geven het ontwerp een grotere gelaagdheid waardoor sommige keuzes opnieuw afgetoetst werden. Zo zijn, bijvoorbeeld, de klaslokalen verplaatst van de site naar de huizen van de dorpelingen.

Door sommige dingen in maquette te brengen ontstonden nieuwe ideeën zoals het maken van een muur uit tafels. Door de maquettes telkens van schaal te vergroten, krijg je steeds meer inzicht in details. In een laatste fase van het proces begonnen ook de windschermen vorm te krijgen.

Ook werd nagegaan welke problemen zich voordeden in het dorp. Door ontwerpmatig onderzoek werd daarop een oplossing gevonden. Zoals eerder gezegd mist er een trots, een connectie met de school. Een oplossing daarvoor was de school laten maken door de gemeenschap zodat ze kunnen zeggen: "Dat is mijn matje die daar in het dak zit!" Ook voor het probleem van de nieuwe weg werd een oplossing gevonden. Door een markt met lokale artefacten en lokale landbouw worden de tradities levendig gehouden maar blijft ook het positieve aspect van vooruitgang. Een ander probleem is dat vele kinderen niet komen opdagen op school omdat ze honger hebben. Na het praten met verschillende dorpelingen kwam ter sprake dat eten een goede toevoeging zou zijn aan de school. Op de school komt een moestuin.

5. CONCLUSIE

Vanuit de vier eerder besproken parameters (paden, traditionele landbouw en tradities en niveaus) kwamen vijf verschillende organische gebouwen tot stand met elk een andere functie.

Er werd een klaslokaal bij de dorpelingen thuis ontworpen voor het place based-learning. Wanneer de klas al wandelend gaat leren kunnen ze bij enkele dorpelingen zoals de schrijnwerker of medicijnman stoppen. Deze brengen de kinderen terug cultuur bij. De school brengt dus zowel de leerlingen naar de gemeenschap en de gemeenschap naar de school. Aan de weg staat een markt. Hier kunnen lokale artefacten en landbouwproducten verkocht en voor de gemeenschap tentoongesteld worden. Er is nog steeds ruimte voorzien voor een standaard klaslokaal alhoewel ze door de specifieke vorm van de banken niet meer in hun gewoonlijke opstelling kunnen zitten. Aan de andere kant van de weg staat het hart van de school. Dit omvat een publiek klaslokaal en bibliotheek voor de overdracht van kennis en het samenbrengen van de gemeenschap. Daarnaast bevindt zich het sanitair. Op het einde van de site, gekoppeld aan de moestuin, situeert zich de kookklas dat ook een landbouwklas is en de storytelling. Daarop staat een zadenruimte en strobaal.

De verschillende gebouwen zijn gemaakt uit lokale materialen en tradities. De klassen zijn heel open, toch afsluitbaar om de relatie met de natuur te behouden. Lichte wanden van gewezen bamboe bewerkstelligen die openheid. De dragende muren en vloeren zijn opgebouwd uit leem om de traditie te behouden en huiselijkheid te bekomen. De structuur is gemaakt uit lokale bamboe. Dit materiaal is zeer sterk, groeit snel en kan gemakkelijk geplant worden. Daarnaast wordt vooruitgang nagestreefd door gekleurde zeilen op de daken. Dit moet de dorpelingen duidelijk maken wat ze willen en dat is niet de rechthoekige strakke school zoals die er nu staat.

REFERENTIES

1. Ivison, D. (2018). *Postcolonialism | historical period*. [online] Encyclopedia Britannica.
2. Bouchez H. (2017). *Het Wilde Ding, de natuurlijkheid der dingen*, Gent: Art Paper Editions, p.117
3. Norberg-Hodge H., Page J. (2011). *The Economics of Happiness* (documentaire), USA: ISEC
4. D. Sobel. (2004) *Place-Based Education: Connecting Classrooms and Communities*.
5. Bouchez H. (2017). *Het Wilde Ding, de weg van de sierlijkheid. Over archetype en anomiteit*, Art Paper Editions, p.107 verwijzend naar Yahagi, S., *The Unknown Craftsman: A Japanese Insight into Beauty*, Kodansha, 2013 (1972)
6. Black C. (2010). *Schooling the World: The White Man's Last Burden* (documentaire), USA
7. Pallasmaa J. (1988). *The feasibility of regional Architecture in Post-Modern Society*, Londen: *the architectural review*, may 1988 p. 26-34
8. Pinxten R. *Immaterieel erfgoed tussen identiteit en interculturaliteit*. (essay)
9. Frijhoff W. (2008). *Cultureel erfgoed, cultuurbeleid en culturele dynamiek*. (lezing). Brussel: Faro, jaargang 1 2008.
10. Frijhoff W. (2008). *Cultureel erfgoed, cultuurbeleid en culturele dynamiek*. (lezing). Brussel: Faro, jaargang 1 2008.
11. GETTING SMART, *What is Place-Based education and why does it matter?* (online, gettingsmart.com)
12. D. Sobel. (2004) *Place-Based Education: Connecting Classrooms and Communities*. (book)
13. D. Sobel. (2004) *Place-Based Education: Connecting Classrooms and Communities*. (book)
14. Pinxten R. *Immaterieel erfgoed tussen identiteit en interculturaliteit*. (essay)
15. Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, *Immaterieel Cultureel Erfgoed: Wat is immaterieel cultureel erfgoed?* De Panne: Artypo (brochure 2017)
16. Barbara Kiser, *body of knowledge* (online)
17. S. Keldert, J. Dunlap, (2012). *Companions in Wonder: Children and Adults Exploring Nature Together* (book)
18. Lucie-Smith 1981; Kupiainen 2000
19. S. Kokko, P. Dillon: *Crafts and craft education as expressions of cultural heritage: individual experiences and collective values among an international group of women university students* (paper)